

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ СПЕЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ
ІМЕНІ МИКОЛИ ЯРМАЧЕНКА**

“ЗАТВЕРДЖУЮ”
Інститут спеціальної педагогіки і психології
імені Миколи Ярмаченка НАПН України
Директор інституту
Засенко В.В.

“18” травня 2020 року

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
за вибором аспіранта**

Практикум зі шрифту Брайля

напрямок підготовки **05** Соціальні та поведінкові науки, **01** Освіта

спеціальність **психологія (053), спеціальна освіта (016)**

відділ аспірантури і докторантури

2020 – 2021 навчальний рік

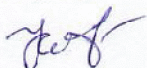
Робоча програма «**Практикум зі шрифту Брайля**» для здобувачів доктора філософії за напрямом підготовки підготовки **05 Соціальні та поведінкові науки, 01 Освіта** 9 с.

Розробник: Т.М. Костенко, кандидат психологічних наук, завідувача відділом освіти дітей з порушеннями зору ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України

Робочу програму схвалено на засіданні відділу освіти дітей з порушеннями зору ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України

Протокол від "23" квітня 2020 року № 4

Завідувач відділу

Костенко Т.М.

Схвалено вченою радою Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України за напрямом підготовки (спеціальністю) **05 Соціальні та поведінкові науки спеціальності 053 Психологія, 01Освіта/Педагогіка спеціальності 016 Спеціальна освіта**

Протокол від "14" травня 2020 року № 4

"18" травня 2020 року

Голова вченої ради Засенко В.В.

© Костенко Т.М., 2020 рік

© Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2020 рік

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 2	Галузь знань 05 соціальні та поведінкові науки 01 Освіта	за вибором	
	Напрямок підготовки 016 Спеціальна освіта, 053 Психологія		
Модулів – 1	Спеціальність: 053 Психологія 016 Спеціальна освіта	Рік підготовки	
Змістових модулів – 2		1-й	1-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання «Навчання шрифту Л. Брайля» (назва)		Семестр	
Загальна кількість годин – 60		2-й	2-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 10* / 16** самостійної роботи здобувача – 50* / 44**	Освітньо-кваліфікаційний рівень: Доктор філософії	Лекції	
		год.	год.
		Практичні, семінарські	
		10 год.* / 16 год.**	10 год.* / 16 год.**
		Вид контролю:	
		залік	залік

* 053 Психологія

** 016 Спеціальна освіта

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: Ознайомити з специфічними особливостями читання, письма та утворення рельєфно-крапкових знаків за системою Л. Брайля; психологічними механізмами розвитку дотикового сприймання, формування цілісного образу брайлівських знаків; методичними засадами навчання рельєфно-крапковому читанню та письму

Завдання:

- ознайомлення психологічними механізмами розвитку дотикового сприймання;
- вивчення специфічних особливостей читання, письма та утворення рельєфно-крапкових знаків за системою Л. Брайля;
- розуміння особливостей читання, письма та утворення рельєфно-крапкових знаків за системою Л. Брайля;
- використання шрифту Брайля на практиці.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач доктора філософії повинен

Знати:

- існуючі шрифти для читання та письма незрячих, їх переваги та недоліки;
- систему утворення букв, цифр, знаків з рельєфних крапок – шрифт Брайля;
- методи розвитку дотикового сприймання та підготовки руки до письма при глибоких порушеннях зору;
- методiku навчання рельєфному письму;
- методiku навчання читання рельєфно-крапкового шрифту.

Вміти:

- доводити інформацію про існуючі шрифти для читання та письма незрячих учням, їх батькам, дорослим, які втратили зір, пояснювати недоліки цих шрифтів та доводити переваги навчання шрифтом Брайля;
- добирати відповідне обладнання, дидактичний матеріал із урахуванням особливостей осіб з глибокими порушеннями зору;
- утворювати рельєфні знаки самостійно;
- проводити корекційні заняття з розвитку дотикового сприймання та підготовки руки до письма.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Роль і значення писемності для незрячих осіб.

Тема 1. Історія розвитку писемності незрячих. Роль писемності у реабілітації незрячих.

Історія створення шрифтів для писемності незрячих. Латинські лінійно-рельєфні та голчасті шрифти. Рунічні лінійно-рельєфні шрифти. Рельєфно-крапкові шрифти. Модифікації шрифту Л. Брайля.

Тема 2. Основні принципи формування рельєфно-крапкового шрифту Брайля.

Історія створення шрифту Брайля. Принципи формування скоропису. Лінгвістичні принципи скоропису шрифту Брайля. Правила скорочення запису рельєфно-крапковим шрифтом. Особливості англійського та німецького рельєфно-крапкового шрифту.

Змістовий модуль 2. Система навчання рельєфно-крапкового шрифту

Тема 3. Навчання читання та письма шрифтом Л. Брайля: механізми та специфіка.

Механізми та специфіка дотикового читання рельєфно-крапкового шрифту. Специфіка дотикового читання незрячих. Особливості дотикових розрізень рельєфно-крапкових букв. Методики проведення занять з читання та письма. Труднощі при письмі та читанні шрифтом Брайля, стратегії подолання.

Тема 4. Методика розвитку дотикового сприймання.

Підготовка рук до дотикового сприймання. Мануальне ознайомлення з формою предметів. Формування просторових уявлень. Особливості читання рельєфних зображень. Активізація дотику.

Тема 5. Індивідуальний підхід при навчанні шрифту Л. Брайля.

Специфіка навчання шрифту Л. Брайля. Спеціальні адаптивні технології. Реабілітаційний супровід та методика роботи з різною віковою категорією незрячих. Брайлівські пристрої.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	с	залік	екзамен		л	п	с	залік	екзамен
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1. Роль і значення писемності для незрячих осіб												
Тема 1. Історія розвитку писемності незрячих. Роль писемності у реабілітації незрячих			3** 2*	10					3** 2*	10		
Тема 2. Основні принципи формування рельєфно-			2** 2*	10					2** 2*	10		

крапкового шрифту Брайля											
Разом за змістовим модулем 1	25** 24*		5** 4*	20			25** 24*		5** 4*	20	
Змістовий модуль 2. Система навчання рельєфно-крапкового шрифту											
Тема3. Навчання читання та письма шрифтом Л. Брайля: механізми та специфіка			4** 2*	8** 10*					4** 2*	8** 10*	
Тема 4. Методика розвитку дотикового сприймання			4** 2*	8** 10*					4** 2*	8** 10*	
Тема5. Індивідуальний підхід при навчанні шрифту Л. Брайля			3** 2*	8** 10*					3** 2*	8** 10*	
Разом за змістовим модулем 2	25** 36*		11** 6*	24** 30*			25** 36*		11** 6*	24** 30*	
Усього годин											
Модуль 2											
ІНДЗ			-	-			-		-	-	-
Усього годин	60		10* 16**	50* 44**	2		60		10* 16**	50* 44**	2

Примітка: * для спеціальності «016 Спеціальна освіта»,
** для спеціальності «053 Психологія»

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Історія розвитку писемності незрячих. Роль писемності у реабілітації незрячих	1* 2**
2	Основні принципи формування рельєфно-крапкового шрифту Брайля	1* 2**
3	Методика розвитку дотикового сприймання	2*

		2**
4	Індивідуальний підхід при навчанні шрифту Л. Брайля	1* 2**

Примітка: * для спеціальності «016 Спеціальна освіта»,
** для спеціальності «053 Психологія»

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Історія розвитку писемності незрячих. Роль писемності у реабілітації незрячих	1* 2**
2	Основні принципи формування рельєфно-крапкового шрифту Брайля	2* 3**
3	Навчання читання та письма шрифтом Л. Брайля: механізми та специфіка	2* 3**

Примітка: * для спеціальності «016 Спеціальна освіта»,
** для спеціальності «053 Психологія»

7. Індивідуальні завдання

1. Розробка системи занять з підготовки рук до сприймання брайлівського шрифту.
2. Розробка системи занять з підготовки до дотикового читання рельєфнокрапкового шрифту.

8. Методи навчання

Методи лекційного викладання: лекція, дискурсивне пояснення, проблемний метод, ілюстрації, мультимедійні презентації.

Методи практичних занять: відповіді на теоретичні питання, дискусія, пошук, розробка, моделювання професійних ситуацій, опис конкретної професійної ситуації, аналіз конкретної професійної ситуації, оцінювання вчасного рішення та ін.

Методи самостійної роботи: опрацювання матеріалу лекцій, посібників, бібліографічний пошук, робота в Інтернет-мережі, вивчення й аналіз нормативно-правових актів, підготовка до практичних занять, до виконання тестів, до модульного контролю.

9. Методи контролю

1. Виконати тестові завдання.
2. Прочитати текст.

3. Написати під диктовку текст.
4. Підсумковий контроль – залік.

10. Розподіл балів, які отримує здобувач доктора філософії

Приклад для заліку

Поточне тестування та самостійна робота					Сума
Змістовий модуль 1		Змістовий модуль 2			
T1	T2	T3	T4	T5	100
0-20	0-20	0-20	0-20	0-20	

T1, T2 ... T6 – теми змістових модулів.

Приклад для екзамену

Поточне тестування та самостійна робота					Підсумковий тест (екзамен)	Сума
Змістовий модуль 1		Змістовий модуль 2				
T1	T2	T3	T4	T5		100
0-20	0-20	0-20	0-20	0-20		

T1, T2 ... T6 – теми змістових модулів.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою	
	для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90-100	відмінно	зараховано
89-82	добре	
81-74		
73-64		
63-51	задовільно	
50-35	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання

34-1	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни
------	--	---

11. Методичне забезпечення

1. Прилад для письма шрифтом Брайля, грифелірізної модифікації.
2. Брайлівська колодка.
3. Шестикрапка.
4. Прилад Школяр.
5. Наочний та роздатковий матеріал для розвитку дотику.
6. Обладнання для розвитку силім'язів руки.
7. Трафарети для написання скорописом.
8. Програмне забезпечення вивчення дисципліни: Інструктивно-методичні матеріали до практичних занять. Інструктивно-методичні матеріали до самостійної роботи. Інструктивно-методичні матеріали виконання ІНДЗ. Тести. Критерії оцінювання окремих видів навчальної роботи з курсу.

12. Рекомендована література

Базова

1. Синьова Є.П. Рельєфно-крапкове письмо сліпих. Шрифт Л. Брайля : навч. посіб. / Є.П. Синьова, Ю.О. Войтюк. – К., 2003. – 108 с.
2. Федорець П.С. Технічні засоби в реабілітації інвалідів по зору : навч. посіб / П.С. Федорець. – К., 2006. – 76 с.

Допоміжна

1. Роль кожного анализатора в трудовой деятельности незрячих / Е.С. Либман, В.М. Вервельская, Н.К. Дерябина и др. – М., 1984.
2. Сверлов В.С. Тифлотехника / В. С. Сверлов. – М., 1960.
3. Синьова Є.П. Особливості розвитку та виховання особистості при глибоких порушеннях зору: монографія / Є.П. Синьова. – К. : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2012. – 442 с.
4. Синьова Є.П. Тифлопсихологія : навч. посіб. / Є.П. Синьова. – К. : ВО УФЦ – БФ «Візаві», 2002. – 296 с.
5. Скороходова О.И. Как я воспринимаю, представляю и понимаю окружающий мир / О.И. Скороходова. – М. : Педагогика, 1972. – 448 с.
6. Слепой ребенок в семье : кн. для родителей / Науч.-исслед. ин-т дефектологии АПН СССР ; под ред. Л.И. Солнцевой. – М., 1989. – 57 с.
7. Солнцева Л.И. Развитие компенсаторных процессов у детей дошкольного возраста / Л.И. Солнцева. – М., 1980.
8. Солнцева Л.И. Развитие компенсаторных процессов у слепых детей дошкольного возраста / Л.И. Солнцева ; Науч.-исслед. ин-т дефектологии. Акад. пед. наук СССР. – М. : Педагогика, 1980. – 192 с.
9. Солнцева Л.И. Советы родителям по воспитанию слепых детей раннего возраста / Л.И. Солнцева, С.М. Хорош. – М. : ВОС, 2003. – 160 с.

10. Солнцева Л.И. Тифлопсихология детства / Л.И. Солнцева. – М. : Полиграф сервис, 2000. – 250 с.

13. Інформаційні ресурси

Історія розвитку писемності сліпих <http://fate-yahoo.narod.ru/articles/sinevashrift.html> Взято с сайта <http://library.rehab.org.ua/>

Примітки:

1. Робоча програма навчальної дисципліни є нормативним документом інституту і містить виклад конкретного змісту навчальної дисципліни, послідовність, організаційні форми її вивчення та їх обсяг, визначає форми та засоби поточного і підсумкового контролів.

2. Розробляється викладачем. Робоча програма навчальної дисципліни розглядається на засіданні вченої ради і затверджується головою вченої ради.

3. Інститутом можуть вноситися зміни до форми та змістового наповнення «Робочої програми навчальної дисципліни» .

4. Формат бланка – А4 (210×297 мм)